

Монети візантійського Херсонеса

IX - XII ст.

Максим Загребя (Київ)

The brief historical essay and catalogue of Chersonesos coins dated IX - XII Cnt. The principal feature of the coins consists in a use of casting for their production. For a first time the unknown coin of John I Tzimisces is published.

Kurze historische Studie und ein Katalog der Munzen Chersones IX - XII Jh., die durch eine besondere Technik der Herstellung - Gessenverfahren - gekennzeichnet wurden. Zum erstmalig wird bisher unbekante Chersones-Munze von Johann I veröffentlicht.

Посилення військово-політичної ролі Київської Русі змусило Візантійську імперію на початку IX ст. зміцнювати свої північні рубежі. До цього часу Херсонес зберігав систему самоврядування античних часів і був для Візантійської імперії портом-посередником в постачанні хліба з кримських та таманських степів, а також місцем заслання опальних осіб.

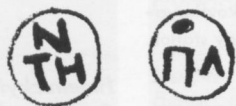
В 834 р. візантійці спорудили для хазар на річці Дон фортецю Саркел. Повернувшись з будівництва фортеці, спафарокандидат Петрона Каматір, брат дружини імператора Феофіла, ознайомився із станом справ в Херсонесі і порадив імператору не довіряти тамтешнім урядовцям і призначити в Херсонес стратига. Імператор погодився з цією пропозицією і створив особливу фему (військово-адміністративний округ, на чолі з стратигом) та призначив стратигом Херсонеса Петрону.

У місті було почато будівництво нових укріплень і ремонт старих, що, звісно, призвело до браку коштів, і імператор відновив право випуску монет Херсонесу.

У розглядуваний період право на виготовлення монет Херсонесом заборонялося та поновлювалось декілька разів.

Всі монети цього періоду виготовлялися способом лиття в глиняних формах, причому іноді замість нових форм використовували монети попередніх випусків.

Феофіл 829-842

1. AE.
Л.б.: літери N / TH.
З.б.: літери ПЛ, з кружечком над П.
Ан. 330; Сок. VI - 12, 13.

Соколова [1] ставить під сумнів висновок Анохіна [2], щодо належності цієї монети Феофілу, на підставі неможливості присутності латинської монограми на херсонеській монеті.

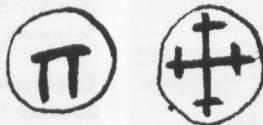
834 - 867

2. AE.
Л.б.: літера П.
З.б.: літера П.
Ан. 328; Сок. VI - 9.

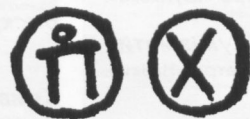
3. AE.
Те саме, що № 2, але іншого рисунка.
Ан. 329; Сок. VI - 7, 8.

4. AE.
Л.б.: літера П.
З.б.: хрест з перекладинами.
Ан. 333, 334; Сок. VI - 6, 11.

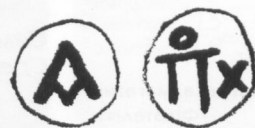

5. AE.
Л.б.: літера П в лінійному вінці.
З.б.: хрест в лінійному вінці.
Ан. 335, 336; Сок. VI - 10.

6. AE.
Л.б.: літера П з кружечком зверху.
З.б.: літера X.
Ан. 345-348; Op.I. 17; Сок. VI - 14; S. 1701.

Орешникову [3] була відома монета з літерою «П» на Л.б. і літерою «X» на З.б. (№ за даним каталогом), яку він відносив до часів співправління Михайла III, Василя I та Олександра. Проте, всю цю групу монет з літерами «П», Соколова [1] відносить до полісних випусків Херсонеса до початку співправління Михайла III та Василя I, а літеру «П» розшифровує як *πολις* (*χερσονοϋς*). Анохін [2], вважає, що ці монети виготовлялися за часів правління Михайла III та випускались від імені протевона Херсонесу; тобто, літера «П» має означати «протевон».

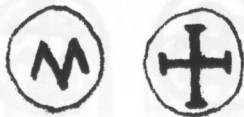
7. AE.
Л.б.: літера А.
З.б.: літери PX, над літерою П кулька.
Ан. 349; Op.I. 31; Сок. VIII - 12, 13; S.1739.

8. AE.
Л.б.: літера А.
З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на кінцях.
Ан. 337; Op.II. 13.

Анохін [2], всупереч усім іншим авторам, які торкались цього питання і віднесли монети з літерою «А» до часів правління Олександра (912-913), відносить цю групу монет до часів Михайла III і розшифровує її як «архонт», тобто вважає, що ці монети випускалися від імені архонту Херсонеса в третій чверті IX ст. Якщо сама ця розшифровка і може виглядати як досить сумнівна, то зовнішній вигляд цих монет, їх вагові характеристики, а також наявність літер PX на зворотньому боці першого типу, не дозволяють, на нашу думку, віднести їх до часів Олександра.

Михайло III 842-867

9. АЕ.

Л.б.: літера М.

З.б.: хрест з перекладинами.

Ан. 331, 332

15. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 11, але літера В вдвічі меншого розміру.

З.б.: літери ХП, з кружечком над П.

Ан. 343; Ор.І. 16.

Анохін [2] відносить групу монет з літерами МВ до правління Михайла III, і розшифровує літеру «В» в монограмі як: βασιλευς, тобто - цар. Соколова [1] розшифровує монограму МВ як початкові літери імен імператорів-соправителів Михайла та Василя і вважає неможливим відносити ці монети до самостійного правління Михайла III, на підставі того, що титул βασιλευς ніколи не застосовувався на херсонеських монетах.

Михайло III та Василь I 866-867

10. АЕ.

Л.б.: літери МВ.

З.б.: літери ПХ, з кружечком над П.

Ан. 338, 344; Ор.І. 13; Сок. VII - 2; S.1699.

Василь I 867-886

11. АЕ.

Те саме зображення як і № 10, але вдвічі меншої маси.

Ан. 342; Бур. 131; Ор.І. 14; Сок. VII - 1; S. 1699.

12. АЕ.

Л.б.: те саме що і № 11.

З.б.: те саме що і № 11, але літера Х вдвічі меншого розміру і піднята вгору.

Ан. 339.

13. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 11, але літери МВ написано злито.

З.б.: те саме, що і № 11.

Ан. 340; Ор.І. 15; S. 1699.

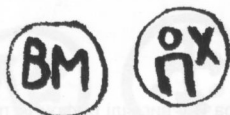

14. АЕ.

Л.б.: літери МВ.

З.б.: те саме, що і № 12.

Ан. 341.

16. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі.

З.б.: літера П з кружечком зверху.

Ан. 358; Сок. VII - 4.

17. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі, справа від неї хрест.

З.б.: літера П з кружечком зверху.

Ан. 352; Ор.ІІ. 5.

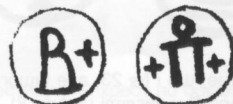

18. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі, справа від неї хрест.

З.б.: літера П.

Ан. 357; Бур. 132 (рис. 132); Сок. VII - 3.

19. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі, справа від неї хрест.

З.б.: літера П з кружечком зверху, з обоків літери хрести.

боків літери хрести.

Ан. 353, 354; Ор.І. 19; Сок. VII - 5; S. 1720.

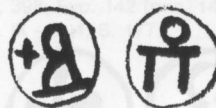
20. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі, справа від неї хрест.

З.б.: літера П з кружечком зверху, справа від неї хрест.

Ан. 355, 356; Бур. 132 (мал. 133); Ор.І. 18;

Сок. VII - 6; S. 1720.

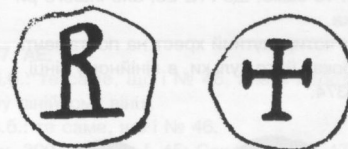

21. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі повернута дзеркально, зліва від неї хрест.

З.б.: літера П з кружечком зверху.

Ан. 359.

22. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі.

З.б.: хрест з перекладинами.

Ан. 351; Ор.ІІ. 12.

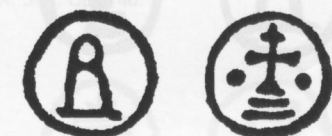

23. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі в лінійному вінці.

З.б.: шестикутний хрест з трьома смугами, знизу по його боках кульки, в подвійному лінійному вінці.

Ан. 360-363; Ор.І. 21; Сок. VII - 9; S. 1719.

24. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

З.б.: шестикутний хрест з трьома смугами знизу, по його боках кульки, в лінійному вінці.

Ан. 365, 367; Бур. 132 (рис. 134); Ор.І. 20;

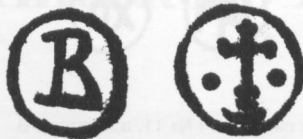
Сок. VII - 7; S. 1719.

25. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

З.б.: те саме, що і № 24.
Ан. 373.

29. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами, під ним дві смуги, по боках його кульки, в лінійному вінці.
Ан. 364, 368.

33. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 32, але по боках літери В кульки.

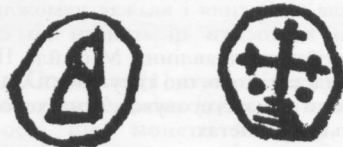
З.б.: те саме, що і № 24.
Ан. 377, 381, 382; Оп.І. 22; Сок. VII - 13, 14, 15.

26. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

З.б.: чотирикутний хрест на постаменті, по боках його кульки, в лінійному вінці.
Ан. 374.

30. АЕ.

Л.б.: літера В на смузі повернута дзеркально.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на трьох верхніх кінцях, під ним три смуги, по його боках кульки в лінійному вінці.
Ан. 375; Оп.ІІ. 6, 7; Сок. VII - 16.

34. АЕ.

Л.б.: літера В, по боках від неї дві кульки, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на трьох верхніх кінцях, під ним дві смуги, по боках дві кульки, в лінійному вінці.
Ан. 379, 381, 383.

27. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на трьох верхніх кінцях, під ним дві смуги, по боках його кульки в лінійному вінці.
Ан. 366, 372; Сок. VII - 12.

31. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

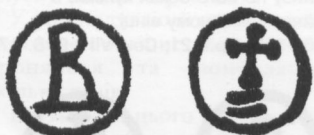
З.б.: чотирикутний хрест з перекладиною на верхньому кінці та стрілками на середніх, під ним три смуги, по його боках кульки в лінійному вінці.
Ан. 369.

35. АЕ.

Л.б.: літера В повернута дзеркально, по боках дві кульки, в лінійному вінці.

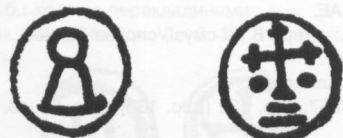
З.б.: те саме, що і № 24, але іншого рисунка.
Ан. 378; Оп.ІІ. 11.

28. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка.

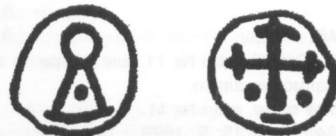
З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами в лінійному вінці.
Ан. 370; Сок. VII - 8.

32. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 23, але іншого рисунка (літера В у вигляді цифри 8).

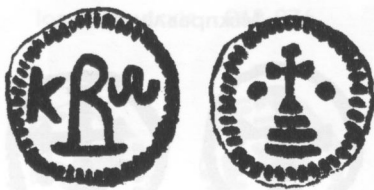
З.б.: те саме, що і № 24, але іншого рисунка.
Ан. 371.

36. АЕ.

Л.б.: літера В у вигляді цифри 8, під нею смуга, в нижньому її проясненні кулька, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на трьох верхніх кінцях, під ним одна смуга, по боках дві кульки, в лінійному вінці.
Ан. 376.

37. АЕ.

Л.б.: літера В, на смузі проміж літер К і ω, у вінці з крапок.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на кінцях, по боках від нього дві кульки, в вінці з крапок.

Ан. 445, 446; Бур. 133 (рис. 135); Ор.І. 23; Сок. VII - 10, 11; S. 1717.

38. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 37, але іншого рисунка, в лінійному вінці.

З.б.: те саме, що і № 37, але іншого рисунка, в лінійному вінці.

Ан. 447, 446; S. 1717.

Групу монет з монограмою з літер К В ω Анохін [2] відніс до часів правління Василя II та Костянтина. Всі інші автори, які торкалися цього питання, відносять їх до часів Василя I та Костянтина VIII.

Лев VI Мудрий 886-912

39. АЕ.

Л.б.: погрудний портрет Льва анфас, у лінійному вінці.

З.б.: шестикутний хрест, по боках від нього літери Л та Є, в лінійному вінці.

Ан. 392, 394; Бур. 135 (рис. 137); Ор.І. 24; Сок. VIII - 10, 11; S. 1732.

40. АЕ.

Л.б.: літери Л та Є, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на трьох верхніх кінцях, під ним три смуги, по боках від нього дві кульки, в лінійному вінці.

Ан. 391, 393, 396; Ор.І. 25; Сок. VIII - 6, 7.

41. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 40, але іншого рисунка.

З.б.: те саме, що і № 40, але іншого рисунка.

Ан. 388; Ор.І. 26; Сок. VIII - 2; S. 1731.

42. АЕ.

Л.б.: те саме що і № 40, але над літерою Л кулька.

З.б.: те саме, що і № 40, але іншого рисунка.

Ан. 387; Сок. VIII - 1.

43. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 40, але іншого рисунка.

З.б.: те саме що і № 40, але без кульок по боках хреста.

Ан. 385, 386; Бур. 136 (рис. 138).

Лев VI та Олександр 886-912

44. АЕ.

Л.б.: літери Л та А, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладинами на трьох верхніх кінцях, під ним три смуги, по боках від нього дві кульки, в лінійному вінці.

Ан. 389; Ор.І. 27, 28; Сок. VIII - 3, 4; S. 1733.

45. АЕ

Л.б.: шестикутний хрест по боках від нього літери Л та А, в лінійному вінці.

З.б.: те саме що і № 44.

Ан. 390; Бур. 138 (рис. 140); Ор.І. 29; Сок. VIII - 8; S. 1734.

45 а. РЛ.

Те саме, що і № 45.

Бур. 137 (рис. 139); Ор.І. 30; Сок. VIII - 9.

46. АЕ.

Л.б.: погрудний портрет Костянтина анфас, у подвійному лінійному вінці.

З.б.: літери К/ω, в лінійному вінці.

Ан. 397, 398; Бур. 142 (рис. 144); Ор.І. 44; Сок. IX - 3, 4; S. 1771.

47. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 46, але в простому лінійному вінці.

З.б.: те саме, що і № 46.

Ан. 399, 400; Ор.І. 45; Сок. IX - 5; S. 1771.

48. АЕ.

Л.б.: погрудний портрет Костянтина анфас, але іншого рисунка, в лінійному вінці.

З.б.: те саме, що і № 46, але по боках літер К/ω дві кульки.

Ан. 395; Ор.І. 46.

49. АЕ.

Л.б.: погрудний портрет Костянтина анфас, але іншого рисунка, в лінійному вінці.

З.б.: погрудний портрет Зої анфас в лінійному вінці.

Ан. 401, 402; Ор.І. 43; Сок. IX - 1, 2; S. 1763.

50. АЕ.

Л.б.: літери К/Ω, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладами на кінцях, під ним дві смуги, по боках від нього дві кульки, в лінійному вінці.

Ан. 415, 416, 422; Бур. 143 (рис. 145); Ор.І. 47; Сок. X - 8; S. 1770.

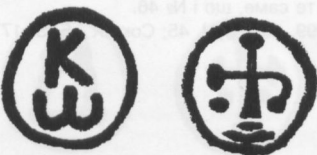

51. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 50, але іншого рисунка.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладами на кінцях, по боках від нього дві кульки, в лінійному вінці.

Ан. 417, 418, 425.

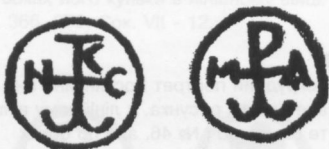

52. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 50, але іншого рисунка.

З.б.: чотирикутний хрест з кульками на трьох верхніх кінцях, правий кінець загнuto вниз, під ним дві смуги, зліва від нього кулька, в лінійному вінці.

Ан. 414, 427; Сок. X - 7.

53. АЕ.

Л.б.: монограма № 4, в лінійному вінці.

З.б.: монограма № 2, в лінійному вінці.

Ан. 428 - 430; Бур. 144 (рис. 146); Ор.І. 48; Сок. X - 9, 10; S. 1772.

Роман I 920-944

54. АЕ.

Л.б.: погрудний портрет Романа анфас, в лінійному вінці.

З.б.: монограма № 1, в лінійному вінці.

Ан. 404 - 407; Бур. 145 (мал. 147); Ор.І. 49, 50; Сок. IX - 6, 7, 8; S. 1766.

55. АЕ.

Л.б.: погрудний портрет Романа анфас, по боках від нього літери Р О, в лінійному вінці.

З.б.: погрудний портрет Христофа анфас, по боках від нього літери Х Р, в лінійному вінці.

Ан. 403; Ор.І. 42; Сок. IX - 9; S. 1769.

56. АЕ.

Л.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладами на кінцях, під ним дві смуги, по боках від нього дві кульки, в лінійному вінці.

Ан. 423, 424, 426; Ор.І. 40, 41; Сок. XIII - 5, 6, 7.

57. АЕ.

Л.б.: монограма № 2, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладами на кінцях, під ним дві смуги, по боках від нього дві кульки, в лінійному вінці.

Ан. 411 - 413, 419 - 421; Бур. 147 (мал. 149); Ор.І. 51; Сок. X - 4, 5, 6; S. 1775.

58. АЕ.

Л.б.: монограма № 2, але іншого рисунка, в лінійному вінці.

З.б.: те саме, що і № 57, але іншого рисунка.

Ан. 409, 410; Ор.І. 52; Сок. X - 2, 3; S. 1775.

59. АЕ.

Л.б.: монограма № 3, в лінійному вінці.

З.б.: те саме, що і № 57, але іншого рисунка.

Ан. 408; Бур. 146 (рис. 148); Ор.І. 53; Сок. X - 1; S. 1768.

Міжправління

60. АЕ.

Л.б.: чотирикутний хрест з перекладами на трьох верхніх кінцях та кулькою на нижньому, під ним кулька, в лінійному вінці.

З.б.: чотирикутний хрест з перекладами на верхніх кінцях та кулькою на нижньому, під ним дві смуги, в лінійному вінці.

Ан. 384; Ор.І. 54; Сок. XIII - 8.

Час виготовлення цієї монети досі однозначно не визначено. Так, Анохін [2] відносить її до останньої треті IX ст., Орешников [3], до часів правління Романа II.

Роман II та Василь II 959-963

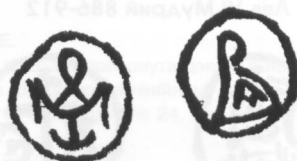

61. АЕ.

Л.б.: монограма № 5, в лінійному вінці.

З.б.: монограма № 6, в лінійному вінці.

Ан. 431; Бур. 141 (рис. 143); Ор.І. 55; Сок. XI - 2; S. 1767.

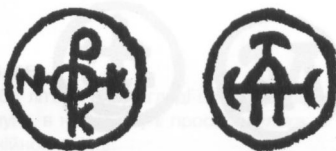
62. АЕ.

Л.б.: те саме, що і № 61, але іншого рисунка.

З.б.: те саме, що і № 61, але іншого рисунка.

Ан. 432; Ор.І. 56; Сок. XI - 1; S. 1767.

Никифор II Фока 963-969

63. АЕ.

Л.б.: монограма № 7, в лінійному вінці.

З.б.: монограма № 8, в лінійному вінці.

Ан. 435 - 437; Бур. 148 (рис. 150); Ор.І. 57; Сок. XI - 3, 4; S. 1784.

Іоан I Цимісхія 963-976

64. АЕ.
Л.б.: монограма № 9, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 10, в лінійному вінці.
Ан. 438 - 440; Бур. 149 (рис. 151; Ор.І. 58;
Сок. XI - 5; S. 1794.

Василь II та Костянтин VIII

68. АЕ.
Л.б.: літери BA, під літерою А три кульки, в вінці з кульок.
З.б.: літери Т / К W, під ними три кульки, в вінці з кульок.
Ан. 433, 434; Бур. 134 (рис. 136); Ор.І. 61, 62; Сок. XI - 8, 9; S. 1718.

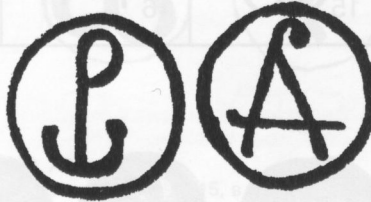

72. АЕ.
Л.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.
Ан. 454.

Роман III 1028-1034

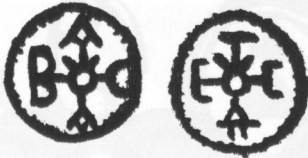

65. АЕ.
Л.б.: монограма № 9, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 11, в лінійному вінці.

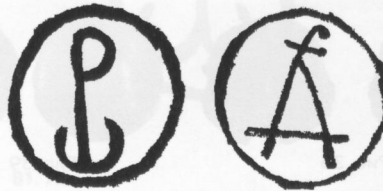
73. АЕ.
Л.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.
З.б.: візантійський ступінчастий хрест, по боках дві кульки, в лінійному вінці.
Ан. 453; Ор.І. 33; Сок. XII - 5, 6; S. 1764.

Василь II 976-1025

66. АЕ.
Л.б.: монограма № 12, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 10, в лінійному вінці.
Ан. 441, 442; Бур. 150 (рис. 152; Ор.І. 59;
Сок. XI - 6; S. 1814.

69. АЕ.
Л.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 16, в лінійному вінці.
Ан. 449, 450, 451; Бур. 140 (рис. 141);
Ор.І. 32; Сок. XIII - 3; S. 1765.

70. АЕ.
Л.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 17, в лінійному вінці.
Ан. 452; Ор.ІІІ. 1.

Бурачков [4], Орешников [3, 5, 6] та Сір [7], віднесли монети, які в цьому каталозі віднесені до часів панування Романа III, Романа IV та до періоду XI - XII ст.; до часів правління Романа I. Але Соколова [1] обґрунтувала, на матеріалах археологічних досліджень, належність цих монет до часів Романа III, та пізніших.

Справа в тому, що в 989 р. київський князь Володимир після тривалої облоги захопив Херсонес. Місто було зруйноване, і товстий шар попелу та сміття чітко розділяє так звані третій та четвертий періоди в його історії. І якщо монети попередніх періодів знаходять як під цим слідом від пожеж, так і над ним, то монети з монограмами №№14 - 18, тільки над ним.

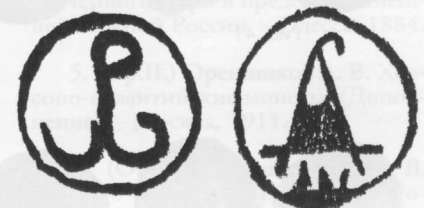
Роман IV 1068-1071

67. АЕ.
Л.б.: монограма № 13, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 10, в лінійному вінці.
Ан. 443, 444; Ор.І. 60; Сок. XI - 7.

71. АЕ.
Л.б.: монограма № 14, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 18, в лінійному вінці.
Ор.ІІІ. 2; Сок. XIII - 4.

74. АЕ.
Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 16, але іншого рисунка, в лінійному вінці.
Ан. 455; S. 1765.

Таблица монограм

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18

Рис. 11

Рис. 23

Рис. 24

Рис. 27

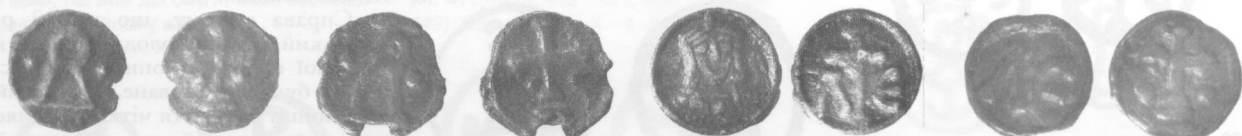

Рис. 33

Рис. 35

Рис. 39

Рис. 40

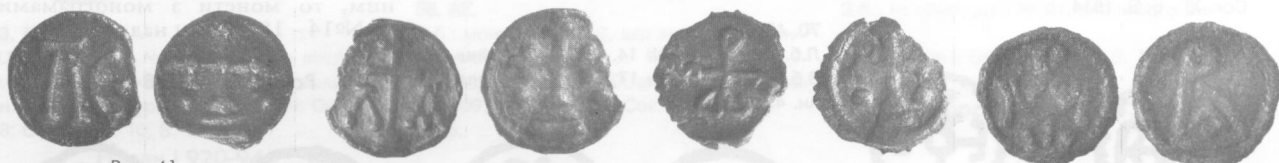

Рис. 41

Рис. 45

Рис. 57

Рис. 61

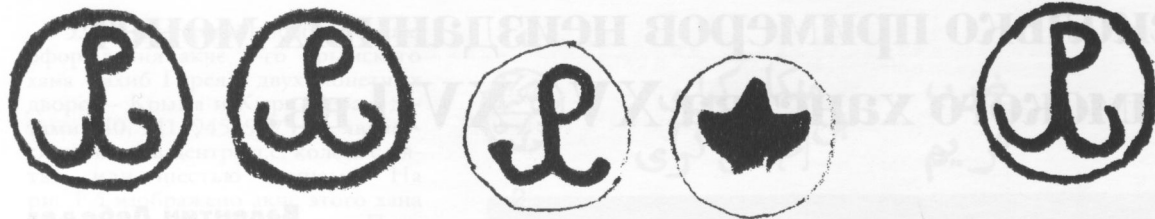

Рис. 62

Рис. 63

Рис. 65

Рис. 66

75. АЕ.

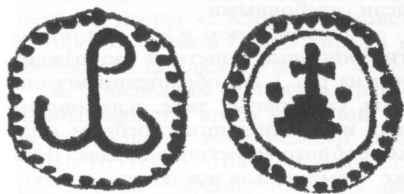
Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці.
З.б.: монограма № 15, в лінійному вінці.
Ан. 463, 464.

79. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці.
З.б.: лілея.
Ан. 467; Ор.І. 38; Сок. XIII - 8.

83. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці, але іншого рисунка.
З.б.: гладка.
Ан. 469, 471 - 474, 476, 477; Ор.І. 36; Сок. XII - 10, XIII - 2.

76. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, у вінці з кульок.
З.б.: візантійський ступінчастий хрест, по його боках дві кульки, в вінці з кульок та лінійному вінці.
Ан. 456; Ор.І. 34; Сок. XIII - 1; S. 1764.

80. АЕ.

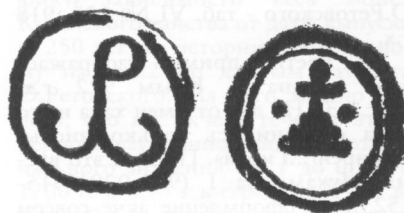
Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці.
З.б.: літера X.
Ан. 475; Сок. XIII - 9.

84. АЕ.

Те саме, але вдвічі меншої маси.
Ан. 478 - 480; Ор.І. 37; Сок. XIII - 1.

Список скорочень

АЕ. - бронза
Л.б. - лицьовий бік
З.б. - зворотний бік

77. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці.
З.б.: візантійський ступінчастий хрест, по його боках дві кульки, в вінці з кульок та лінійному вінці.
Ан. 456; Ор.І. 34; Сок. XIII - 1; S. 1764.

81. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці, але іншого рисунка.
З.б.: гладка.
Ан. 468.

Список літератури

1. (Сок.) Соколова И. В. Монеты и печати византийского Херсонеса. - Ленинград, 1983.

2. (Ан.) Анохин В. А. Монетное дело Херсонеса. - Киев, 1977.

3. (Ор.І.) Орешников А. В. Херсоно-византийские монеты. - Москва, 1905.

4. (Бур.) Бурачков П. Общій каталог монет, принадлежащих эллинским колониям, существовавшим в древности на северном берегу Черного моря в пределах нынешней Южной России. - Одесса, 1884.

5. (Ор.ІІ.) Орешников А. В. Херсоно-византийские монеты. (Дополнение). - Москва, 1911.

6. (Ор.ІІІ.) Орешников А. В. Херсоно-византийская монета Романа І. - Москва, 1911.

7. (S.) David R. Sear. Byzantine coins and their values. - London, 1987.

78. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, але інакшого рисунка.
З.б.: те саме, що і № 77.
Ан. 460; S. 1764.

82. АЕ.

Л.б.: монограма № 15, в лінійному вінці, але іншого рисунка.
З.б.: гладка.
Ан. 470; Ор.І. 39.

